

TDK'NİN YAZIM KILAVUZU'NDAKİ NOKTALAMA İŞARETLERİ HAKKINDA BİR İNCELEME ve TESPİT EDİLEN PROBLEMLER İÇİN ÖNERİLER

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SÜLÜKÇÜ*

ÖZ: Çalışmamızda TDK'nin Yazım Kılavuzu, noktalama işaretleri yazılı anlatımda noktalama işaretleriyle ilgili ortaya çıkan çeşitli problemler açısından incelenmiştir. Yazım Kılavuzu'nun incelenmesi sonucunda 16 başlıklı "Noktalama İşaretleri" bölümündeki bütün noktalama işaretleri tek tek ele alınmış; 35 problemler madde veya uyarı tespit edilmiştir. Tespit edilen problemler için gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra problemin nasıl düzeltilebileceği konusunda öneriler sunulmuştur. Ayrıca Kılavuz'a 6 yeni madde eklenmesi teklif edilmiştir. Elde edilen, sonuç bölümünde bulgular bir tablo hâlinde verilmiştir. Yazım Kılavuzu'ndaki en sorunlu konu, 7 problemle "Virgül" maddesidir. "Eğik Çizgi" ile ilgili 5 problemin tespit edilmesi ilginç bulunmuştur. Aslında tespit edilen problemlerin önemli bir kısmını, maddelerin ve uyarıların yeterince açık ve anlaşılır şekilde yazılmaması oluşturmaktadır. Diğer problemlerin çoğunu ise maddelerin ve uyarıların birbirleriyle çelişmesi meydana getirmiştir. Kılavuzda tespit edilen bir diğer problem, maddelerin genellikle sadece bilgilendirici yazı türünü esas alarak meydana getirilmiş olduğu hissini vermesidir. Çünkü maddeler ve uyarılar çok kuralcı ve kesin hüküm verici tarzda yazılmıştır. Bu, resmî yazışmalar ve bilgilendirici metinler için uygun olsa da özellikle post modern edebiyatın temel kuralının "kuralsızlık" olduğu göz önüne alındığında edebî eserler için uygun değildir. Yukarıdaki tespitlerden yola çıkarak Kılavuz'da, kuralların edebî eserleri de kapsayacak şekilde ele alınması, diğer madde ve uyarılarda da emredici bir üslup yerine daha yumuşak bir üslup kullanılması teklif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Noktalama İşaretleri, Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Noktalama İşaretlerinin Tarihi Gelişimi

---

* Konya Necmettin Erbakan Üni. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak.Türkçe Eğitimi ABD. ysulukcu@konya.edu.tr *Gönderim Tarihi: 09.08.2017 Kabul Tarihi: 08.09.2017*

An Analysis of Punctuations in The Spelling Book of The Turkish Language Association And Recommendations for The Detected Problems

ABSTRACT: This study analyzes the punctuations in the Spelling Book of the Turkish Language Association to detect problems with punctuation in different types of writing. Each of the 16 titles in the “Punctuations” section was addressed separately, and 35 of the items or alerts were found to be problematic. The detected problems were explained, and then recommendations were made about how to correct them. In addition, 6 new proposals were made for inclusion into the Spelling Book. The findings were presented in a table in the Results section. The most problematic issue in the Spelling Book was the use of commas, with 7 problems found. An interesting fact was that 5 problems were detected with the use of the slash. Nevertheless, a majority of the problems was found to arise because the items and alerts were not written clearly and comprehensibly enough. Other problems mostly arose due to the conflict between the items and alerts. Another problem was that a majority of the items and alerts seem to be written based solely on use in the informative writings. They were written in a prescriptive and definitive way. Although this is appropriate for official letters and informative texts, it is not appropriate for literary works, considering that the main trend of postmodern literature is irregularity. Based on the above-mentioned detections, it is recommended that the rules be addressed in a way to cover literary works, and the other items and alerts be written in a softer manner instead of an imperative manner.

Keywords: Punctuation, spelling book, Turkish Language Association, historical development of punctuations

Giriş

Türkçe Sözlük’e göre noktalama işareti, “*Cümle veya yan cümledeki türlü öğeleri birbirinden ayırmaya yarayan, nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, üç nokta, soru işareti, ünlem işareti, parantez vb. işaretler.*” (2005: 1480) olarak tanımlanmıştır. İmla Kılavuzu (2000) ise,

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlelerin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere noktalama işaretleri denir.

diyerek noktalama işaretleri için Türkçe Sözlük’e göre anlam açısından daha kapsamlı bir tanım getirmiştir. TDK’nin Yazım Kılavuzu’ndaki tanımı ise şu şekildedir:

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlelerin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır (2012).

Bir başka tanıma göre ise,

Aslında yazı işaretleri demek olan noktalama işaretleri; yanlış anlamaları önler, anlamayı kolaylaştırır, sözün vurgu ve ton özelliklerini belirtir, anlatıma değer katar, okumayı düzenler ve durakları belirtir” [Yakıcı vd. (Tarihsiz): 177].

Noktalama işaretleri, bir metni doğru ve düzgün anlayabilmemizi sağlayan yazılı anlatım öğeleridir. Noktalama işaretleri okumada bir metnin; başlama, bitiş ve durak yerlerini belirlemesi ile konuşmacıya da yol göstermesi sebebiyle aynı zamanda sözlü anlatımda yarar sağlar. Bir insan konuşma esnasında düşüncelerini ses, vurgu, tonlama, mimik ve vücut hareketlerini kullanarak doğru bir şekilde aktarmayı başarabilir, ancak yazma sırasında bütün bu araçlardan mahrumdur. Bu sebeple düşüncelerini doğru ve eksiksiz olarak aktarabilmek için elinde sadece harf denilen işaretler, kelime ve cümleler bulunmaktadır. Noktalama işaretleri ise bunların başında, arasında veya sonunda kullanılarak metne çeşitli anlamlar yükleyen ve metnin doğru anlaşılmasını sağlamaya çalışan araçlardır.

Noktalama işaretlerinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı konusunda araştırmacılar tarafından birtakım görüşler ileri sürülmüştür. Aşağıda bu görüşlerden birkaçına kısaca yer verilmiştir.

Noktalama işaretleri, ilk icat edildiğinde, metinlerin daha iyi anlaşılmasından ziyade, metin okunurken nerede nefes alınması gerektiğini göstermek için kullanılmıştır. MÖ'deki metinlerde, bu iş için Aristarkhos'un işaretler teklif ettiği, noktalama işaretlerini yazarların değil tashiçilerin kullandığı, Romalı tarihçi Suetonios'a göre bu işaretlerin sayısının 21 olduğu söylenmektedir (Yıldız, 2003: 37-38). Parkes'a göre bazı işaretlere satırdaki kullanım yerine göre *distinctio*, *media distinctio* gibi isimler verilmiştir (1992: 21-22). Bu ilk noktalama işaretlerinin nasıl ve nerede kullanılacağı konusunda kesin kurallar belirlenmemiştir. Bu yüzden önceleri işaretlerin kullanımı gelişigüzel bir durum arz etmiş ve matbaanın geliştirilmesine kadar da durum bu şekilde devam etmiştir.

Matbaanın gelişmesiyle birlikte William Caxton (1474); matbaasında bastığı İngilizce kitaplarda kelime gruplarını işaretlemek

için yatay çizgi (/), cümle bilgisiyle ilgili farklı duraklamaları işaretlemek için iki nokta üst üste (:) ve bitiş işareti için nokta (.) olmak üzere üç noktalama işareti kullanmış ve böylece kendince bir kural ortaya koymuştur. Tyndale's Gospels (1535), bu uygulamayı ilerleterek Caxton'un noktalama sistemindeki diğer belirsizliklerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. On yedinci yüzyılın ilk yarısında metnin neresinde nefes alınması gerektiğini göstermek amacıyla iki nokta, üst üste çizgi, noktalı virgül ve virgül kullanılmıştır. Virgül ile noktalı virgölün bu görev için zaman zaman yer değiştirdiği görülmüştür. On yedinci yüzyılın sonlarına doğru bu işaretler için kesin kurallar belirlenmeye çalışılmış; Brenan, noktalama işaretlerinin, öncelikli olarak nefes durakları göstergesi olmaması gerektiğini ve cümle kalıbının ayrılmaz bir parçası olduğunu iddia eden ilk gramer-cilerden biri olmuştur (Vatkins, 2017).

Metinlerin doğru okunması sadece Batılıları değil, doğuluları özellikle Müslümanları da ilgilendiren bir durum olmuştur. Arapça bilsin ya da bilmesin Kur'an-ı Kerim'i herkesin doğru okuyabilmesini sağlamak amacıyla okuyucunun Kur'an'daki ayetlerin neresinde durması, neresinde durmadan geçmesi gerektiğini belirten işaretler icat edilmiştir. Ancak bunlar birer işaret olarak değil harfler olarak karşımıza çıkmıştır. Bu harfler, "Okunan yerin manası göz önüne alınarak konulmuşlardır. Bu işaretleri ilk defa Muhammed b. Tayfur es-Secâvendî (öl: 560/1165) koymuştur ki, daha sonra konulan bazı işaretlerle birlikte hepsine birden, onun ismine izafeten "Secâvend" denilmiştir. (Çetin, 2013: 150).

Türkler ise, cümleyi bitirme, anlatımı kesme anlamında değişik işaretler kullanmışlardır. Orhun Abideleri'ndeki yazılarda harfler birbirine birleştirilmemiş, kelimeler de birbirlerinden iki nokta üst üste konularak ayrılmıştır. Gabain ve Tekin ise Uygur metinlerinde iki cümle arasında nokta, iki nokta ve az da olsa ikiden fazla nokta kullanıldığını, bazen hiçbir işarete yer verilmediğini, bazen de bu işaretlerin iki eşit cümle arasında kullanıldığını; Mani metnlerinin ise diğer metinlerden, noktalarının kırmızı olmasıyla ayrıldığını belirtmiştir (Gabain, 1988: 11; Tekin, 1997: 35).

Anadolu coğrafyasındaki yazmalar incelendiğinde metinlerde noktalama işaretlerinin kullanılmadığı, metinleri veya mısraları birbirinden ayırmak için çerçeve içine almak, çizgiler kullanmak ve süslemeler yapmak gibi çeşitli yollardan yararlandığı görülmektedir. Osmanlı Türkçesinde noktalama işaretlerini kullanan ilk yazar Şinasi'dir ve noktalama işaretlerini ilk olarak 1859 yılında, *Şair Evlenmesi* adlı eserinde kullanmıştır (MEB).

Noktalama işaretlerinin tarihi hakkında daha geniş bilgi için bu konuda doktora çalışması yapan Faysal Okan Atasoy'un "Noktalama İşaretlerinin Tarihi" (2010) adlı çalışmasına bakılabilir.

Noktalama işaretlerinin kısa tarihî gelişimi bu şekildedir. Noktalama işaretlerinin bütün dünyada aynı olmadığı ve noktalama işaretleri için farklı şekillerin kullanılabildiği de unutulmamalıdır. *Tirnak İşareti*'nin dünyadaki farklı kullanımları konuya örnek olarak verilebilir:

Şekil 1: Tirnak İşaretinin Dünyadaki Kullanımı (www.neogaf.com, 2017)

Cumhuriyet Döneminde Noktalama İşaretleri

Latin harflerinin 1928 yılında kabulünden sonra aynı yıl içerisinde Dil Encümeni tarafından bir *İmlâ Lûgati* yayımlanmıştır. Bu ilk Lûgat'te, kelimelerin imlası konusunda ayn ve hemzeyi göstermek için kullanılan "kesme işareti"nden ve

IV. Çizgili veya çizgisiz satır başlarında ve nokta ile nihayetlenen bir cümleden sonra gelen sözlerin başında, harfler büyük yazılırlar. Virgül ve noktalı virgülle iki noktadan sonra gelen kelimelerin ilk harfleri, yukarıki tarife göre, her vakit büyük harfle yazılan kelimeler sınıfından bulunmadıkça, ufak yazılırlar (XV).

denilerek bazı noktalama işaretlerinden bahsedilmesine rağmen eserde noktalama işaretleri ayrı bir başlık altında yer almamaktadır.

1941 yılında yayımlanan *İmlâ Kılavuzu* ile hem eserin adı değişmiş hem de noktalama işaretleri kılavuzdaki yerini almıştır. Bu yayında, *Noktalama İşaretleri* adı altında bir başlık açılmış, burada

12 noktalama işaretine ve bunlarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Söz konusu bu 12 işaret şudur:

- I. (.) *nokta veya durak*;
- II. (,) *virgül*;
- III. (;) *noktalı virgül*;
- IV. (:) *iki nokta*;
- V. (...) *sıra noktalar*;
- VI. (!) *nida veya ünlem işareti*;
- VII. (?) *soru işareti*;
- VIII. (-) *çizgi*;
- IX. («») *turnak işareti*;
- X. (( )) *parantez veya ayraç*;
- XI. [ ] *köşeli parantez*;
- XII. (§) *paragraf veya çengel*; (1941: XXXIX).

Daha sonraki yıllarda yayımlanan imla kılavuzlarında, noktalama işaretleri ve kurallarının genişletildiği, TDK Yazım Kılavuzu'nun web sitesi ve 2012 tarihli 27. baskısı incelendiğinde söz konusu işaretlerin sayısının 16'ya ulaştığı görülmektedir:

- “Nokta (.)
 Virgül (,)
 Noktalı Virgül (;)
 İki Nokta (:)
 Üç Nokta (...)
 Soru İşareti (?)
 Ünlem İşareti (!)
 Kısa Çizgi (-)
 Uzun Çizgi (—)
 Eğik Çizgi (/)
 Ters Eğik Çizgi (\)
 Tırnak İşareti (“ ”)
 Denden İşareti (“ ”)
 Yay Ayraç ( )
 Köşeli Ayraç [ ]
 Kesme İşareti (’)” (2012: 27-42).

1941 yılından 2017 yılına kadar geçen sürede noktalama isimlerinin bazısının adının değiştiğini, “(§) *paragraf veya çengel*” işaretinin ortadan kalktığını, “*Uzun Çizgi (—), Eğik Çizgi (/), Ters Eğik Çizgi (\), Denden İşareti (“ ”), Yay Ayraç ( ) ve Kesme İşareti (’)*”nin yeni noktalama işaretleri olarak Kılavuz’a girdiğini, *Tırnak*

İşareti'nin sembolünün de («»)’den (“ ”)’e evrildiğini görmek mümkündür.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmamızda, TDK Yazım Kılavuzu’nun noktalama işaretlerindeki dikkat çeken bazı kurallar üzerinde durulacaktır.

Ülkemizde, TDK’nin dışında Dil Derneği’nin (Yazım Kılavuzu, 2012) ve bazı özel yayınevlerinin de kılavuz çalışmaları vardır; (Sözer, Güncel Yazım Kılavuzu 2001; İmlâ (Yazım) Kılavuzu, 1999; Ana Yazım Kılavuzu, 2006) vb. Konumuz, noktalama işaretlerinin mevcut kılavuzlarla karşılaştırmalı bir çalışması olmadığı için bunlar çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

Çalışmamızın amacı, yazılı anlatımda noktalama işaretleriyle ilgili ortaya çıkan çeşitli problemleri TDK’nin Yazım Kılavuzundaki noktalama işaretleri üzerinden ortaya koymak ve tespit edilen problemlerin çözümü için çeşitli öneriler sunmaktır. Bütün resmî yazışmalarda TDK Yazım Kılavuzu’nun temel başvuru kaynağı olması, Kılavuz’un çalışmada veri kaynağı olarak seçilme sebebinin oluşturmaktadır.

İncelememizde, problemlerin tespiti için bütün noktalama işaretleri ele alınmıştır. Fakat çalışmada ilgili işaretlerden, bize göre açıklamalarında ve uyarılarında problemlili olduğu düşünülenler üzerinde durulmuş ve açıklamalar yapılmıştır; problem görülmeyen maddelere ise çalışmada yer verilmemiştir. Çalışmamızın sonunda da sonuçlar, değerlendirmeler ve öneriler sunulmuştur.

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden *Doküman Analizi* yöntemi kullanılacaktır. Doküman analizi, mevcut belgeleri inceleyerek veri toplamanın; bu verilerden yola çıkarak çeşitli sonuçlara ve yorumlara ulaşmanın bir yoludur. Bu yöntemde değerlendirmeye kaynak teşkil etmesi açısından reklamlar, gündemler, katılım kayıtları, toplantı tutanakları, kitaplar, broşürler, günlükler, dergiler, etkinlik programları, mektuplar, bildirimler, haritalar, çizelgeler, gazeteler, başvuru formları, özetler, radyo ve televizyon programı senaryoları gibi değişik biçimlerde hazırlanmış kayıtlar gibi akla gelebilecek bütün basılı veya elektronik kaynaklar kullanılabilir (Glenn, 2009).

Bulgular ve Bulgulara Dayalı Öneriler

Bulgulara geçmeden önce çalışmamızdaki bazı hususlar hakkında bilgi vermek uygun olacaktır.

TDK'nin Yazım Kılavuzu'nda (bundan sonra YK olarak kısaltılacaktır) noktalama işaretlerinin başlıkları için numara verilmiş, ancak maddeleri numaralandırılmıştır. Bu çalışmada, her başlık için bir numara verilmesinin uygun olacağını düşündük. Bazı durumlarda makale için verilen bu numaralar ile YK'nin madde numaralarının aynı sayı olması sebebiyle sanki numaralandırmada tekrara düşülmüş hissi verebilmektedir. Bu açıdan Kılavuz'a ait madde numaralarının, hep tırnak içinde bırakıldığına dikkat edilmelidir.

Araştırmamızda kullanılan verilerde, YK'nin elimizde bulunan 2012 tarihli 27. baskısı yerine, web sayfasının sürekli güncellenmesi sebebiyle değişmiş olma ihtimaline karşı TDK'nin İnternet sayfasındaki bilgiler esas alınmıştır. Bu sebeple alıntılarda sadece (YK) kısaltması kullanılmış, sayfa numarası verilmemiştir.

Önerilerin sonuçlarla birlikte verilmesinin anlaşılmayı güçleştirecek olması sebebiyle hem Yazım Kılavuzu'ndan elde edilen bulgulardan ve problemlerden hem de bu bulgulara dayalı problemlerin çözüm yollarından ve önerilerden, aynı başlık altında bahsedilecektir.

1. Kılavuz'un Giriş Paragrafı

Türk Dil Kurumu YK'nin noktalama işaretlerine girişindeki ilk paragrafta şöyle bir uyarı mevcuttur:

Noktalama işaretlerinden nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak, ayraç ve kesme işaretleri ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

Bu açıklamayla kullanımlar arasında birtakım çelişkiler vardır. Konu hakkında YK'nin, "Tırnak İşareti" maddesinde, bu işaretin kullanımı ile ilgili yapılan uyarıda kullanılan cümle örnek verilebilir: "*UYARI: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz: Elif Şafak'ın "Bit Palas"ını okudunuz mu?*"

Görüldüğü üzere Kılavuz'da örnek olarak verilen cümlede, tırnak işaretinden sonra boşluk bırakılmamıştır. YK'nin farklı yerlerinde verilen bilgiler birbiriyle çelişmektedir ve "...kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir." kuralı, kullanımda problemler ortaya çıkarmaktadır.

Aynı şekilde, yay ayraç içinde verilen ünlem, soru işareti gibi kullanımlarda da araya boşluk verilmemektedir: *Çok zekiymiş (!). 1420'de (?) doğmuş.*

Kısa çizginin kullanımında da arada boşluk yoktur: *2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı.*

Yine Kılavuz'daki "... bir harf boşluğu ara verilir." örneğine göre noktadan sonra boşluk verilmeden tırnak işareti kapatılmıştır.

Burada açıklanan kural, şu şekilde değiştirilerek Kılavuz'daki bu çelişmeler giderilebilir:

- *Noktalama işaretlerinden nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak, ayraç ve kesme işaretleri ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve bitişik yazılma zarureti yoksa işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.*

2. Nokta (.)

2.1. Kılavuz'daki, *nokta* ile ilgili başlığın 6. maddesinde "Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: 29.5.1453, 29.X.1923 vb." denilmektedir.

Oysa Başbakanlık tarafından özel olarak belirlenen ve Resmî Gazete'de yayımlanan "Resmî Yazışma Kuralları"na göre tarihlerin arasında "Eğik Çizgi" de kullanılmakta ve aynı durum için ikili bir kullanım ortaya çıkmaktadır:

(3) *Tarih; gün, ay ve yıl olarak rakamla yazılır. Ay ve gün iki haneli, yıl ise dört haneli olarak düzenlenir (Örnek: 01.09.2014, 04/09/2014). Ay adları, harfle de yazılabilir. Bu durumda gün, ay ve yıl arasında herhangi bir işaret konulmaz (Örnek: 10 Ekim 2014, 09 OCAK 2014). (Resmî Yazışma Kuralları, madde 10).*

TDK, bu ikiliği gidermek için çaba sarf etmeli ve Yönetmelik ile Kılavuz'un uyumlu hâle gelmesini sağlamalıdır.

2.2. Kılavuz'un 7. Maddesinde;

Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı. Tören 17.30'da, hükûmet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır. (Tarık Buğra) (YK)

denmektedir.

İnternet çağı olarak da adlandırılan çağımızda insanlar elektronik aletlerle haşır neşir olmaktadır. Sanal ortamlarda, üretilen dijital saatlerde, cep telefonlarında, akıllı saatlerde ve bilgisayarlarda saat ve dakikayı ayırmak için sayıların arasında “:” kullanılmaktadır. Sürekli bu şekilde karşılaşılan saat ifadeleri, insanlarda *bilinçaltı öğrenme* oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yazılı anlatımla uğraşanlar, bugün bu kural konusunda tereddütler yaşamakta ve çok kez nokta yerine iki nokta kullanmaktadır.

Kılavuz’da uluslararası standartlara uyma açısından bazı kısaltmalara dokunulmamış, mesela imlamızda ölçü birimlerinin yazılışı, “cm, kg, gr, mm, vb” olarak kabul edilmiştir. Ölçü birimlerinde uyulduğu gibi, saatlerin yazılışı konusunda da uluslararası kuralla uyularak sayıların arasında nokta yerine “iki nokta” işareti kullanılmalı ve kural nokta maddesinden kaldırılarak iki nokta maddesinde şu şekilde ifade edilmesi daha uygun olur:

- *İki Nokta: Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.*

2.3. Bazı metinlerde ve yaşayan Türkçede, kaba veya argo sayılan kelimeleri tam olarak yazmamak için kelimenin sadece bir harfinin yerine nokta konmaktadır: “*K.çı açıkta kalmış, ç.künü keserim, burnu b.ka batmış, ... vb.*”. Kelimenin birkaç harfini yazmayarak noktanın yerine üç noktanın konması veya kelimenin sadece ilk harfinin yazılıp diğer harfler için üç noktanın kullanılması da kelimenin doğru anlaşılmasını engelleyebileceği için tercih edilmemektedir.

Yazım Kılavuzu’nda “*Nokta*” maddesine bunun için bir madde ilave edilmesi uygun olur:

- *Kaba veya argo sayıldığı için açık yazılması uygun görülen kelimelerdeki yazılmayan harfin yerine nokta konur.*

3. Virgül (,)

3.1. 6. *Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur: Adana’ya yarın gideceğim, dedi. Aç karnına sigara içmekle hiç de iyi etmiyorsun, dedi.* (Necati Cumalı) (YK).

Bu madde, YK’nin: “*Tırnak İşareti (“ ”) 1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:*”

maddesiyle çelişmektedir. Bu çelişkinin giderilmesi açısından “*Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.*” maddesi şu şekilde değiştirilebilir:

- *Doğrudan alıntı şeklinde olmayıp bu sebeple tırnak içinde gösterilmeyen dolaylı alıntı cümlelerinden sonra kullanılır.*

3.2. 7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur: – *Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.* (YK).

Konuşma çizgisiyle bölünerek verilen bu cümle aslında *iç içe birleşik cümle*dir ve normal bir metinde, konuşma çizgisi kullanılmadan şu şekilde yazılır: “*‘Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz?’ diye sordu.*”

Görüldüğü üzere cümle, karşılıklı konuşmayı göstermek veya yazılı anlatımda anlamayı kolaylaştırmak için konuşma çizgisiyle bölünmeseydi bu şekilde yazılacaktı.

Verilen örnekte konuşma çizgisi kullanılırken yapılan iş; iç içe birleşik cümlelerdeki iç cümlelerin tırnak işaretlerini kaldırmak, ilk tırnak işaretinden sonra paragraf başı yapmak, iç cümlelerin başına “konuşma çizgisi”ni koymak ve ikinci tırnağı kaldırmak, cümlelerin noktalama işaretini de virgülle değiştirmek olmuştur. Hâlbuki burada alıntı cümlelerin noktalama işaretine müdahale etmek gereksizdir ve anlatımı bozmaktadır. Çünkü yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere soru anlamı olan cümlelerin sonunda soru işareti yerine virgül kullanılarak YK kendi koyduğu “*Soru İşareti (?)* : 1. *Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur.*” kuralına ters düşmektedir ve bir tutarsızlık ortaya çıkmaktadır.

Aynı durum; konuşma çizgisi ile verilecek cümle, *ünlem işareti* veya *üç nokta* ile tamamlandığında da görülmektedir.

Çelişkinin giderilebilmesi ve doğru bir anlatım sağlanabilmesi için Kılavuz’un *virgül* maddesinden ya “*Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur.*” kuralı kaldırılmalı ya konuşma çizgisi yerine tırnak işareti kullanılması kuralı getirilmeli ya da genel kurallar içine şu şekilde yeni bir kural ilave edilmelidir:

- *Konuşma çizgisinden sonraki iç cümle şeklindeki alıntı cümle, hangi noktalama işaretini gerektiriyorsa o noktalama işareti konur ve -varsa- temel cümlelerin kelimeleri küçük harfle devam eder.*

3.3 8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur: Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e, – Bu anahtar köşkü de açar, dedi. (Ömer Seyfettin) (YK)

YK, burada da kendisinin bir başka kuralıyla çelişmektedir: “İki Nokta: 5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:”. Herhangi bir durum için, aynı şartlar altında iki farklı kural konması, kullanımda ikilik ortaya çıkarması açısından uygun değildir ve bu da bir çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Kılavuz’u kullanan bir yazar, kuralın hangisine uyması gerektiği yani virgül mü iki nokta mı kullanacağı konusunda tereddüde düşecektir. Çünkü Kılavuz’da maddeler arasında birinin diğerinden üstün olduğunu belirten ve çelişme olması durumunda hangisinin tercih edileceğini açıklayan bir ifade söz konusu değildir.

Eğer “Konuşma çizgisinden sonraki ifade iç cümledir.” şeklinde bir savunma yapılacaksa “İç cümlenin bitiminde niçin iç cümlenin gerektirdiği noktalama işareti kullanılmamıştır.” sorusunun cevabının verilmesi gerekir.

Açıklamalar ışığında, konuşma bölümünde genellikle açıklama görevinde bir cümle verileceği için, virgül maddesi için getirilen “Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.” kuralının kaldırılması ve sadece İki Nokta maddesinde verilen kuralın kalması uygun olur.

3.4. 11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur: Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk) Sayın Başkan, Sevgili Kardeşim, Değerli Arkadaşım, (YK)

Yukarıda görüleceği üzere madde için dört örnek ve iki farklı kullanım verilmiştir.

Birinci kullanıma bakıldığında, birinci örnekteki: “Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)” cümlesinin sonunda ünlem kullanılmamış ve böylece Kılavuz’un “Ünlem” başlığı altındaki “UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:” kuralıyla bir çelişme ortaya çıkmıştır.

Diğer örnekler incelendiğinde de yine ünlem maddesi için konulan “2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur...” kuralıyla bir çelişme olduğu görülmektedir.

Bu çelişkinin giderilebilmesi için, *Virgül*'ün “11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:” kuralının şu şekilde değiştirilmesi uygun olacaktır:

- *Mektup, nutuk, resmî yazışma vb. yazılı metinlerde, yazıya girişte kullanılan hitap ifadelerinden sonra konur ve virgülden sonra paragraf başı yapılarak metne büyük harfle devam edilir.*

3.5. Kılavuz'da virgül için;

13. *Metin içinde art arda gelen zarf-fül eki almış kelimelerden sonra konur: Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu. UYARI: Metin içinde zarf-fül eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz. (YK) denmektedir.*

Burada virgül için verilen uyarı ile ilgili yazılı anlatımın gerçek hayattaki kullanımları arasında sıkıntılar bulunmaktadır. Örneğin bir yazar, arkadaşına “gece yürürken” rastladığını ifade etmek için “*Dün gece, yolda yürürken ayağı kırılan arkadaşımı gördüm.*” şeklinde bir cümle kursa ve *-ken* zarf-fiilinden sonra virgül kullanmazsa anlatım bulanıklığı ortaya çıkar. Çünkü yazar burada anlamı doğru verebilmek için zarf-fiil ekinden sonra virgül kullanmak zorundadır, yoksa cümle “*Gece yürüyüş esnasında bir şekilde ayağını kıran arkadaşına rastladı.*” anlamı verir, yani arkadaşı ayağını gece yürürken kırmış ve o da arkadaşına herhangi bir zamanda rastlamış olmaktadır.

Aynı şekilde farklı zarf-fiil eklerinden sonra da bağlam dolayısıyla virgül kullanılması gerekebilir: “*Ahmet, hızlı hızlı yürüyerek giden adama yetişti.*” Burada virgül kullanımına izin verilmediği için, yazarın Ahmet'in “*hızlı hızlı yürüyerek giden adama*” yetiştiğini mi yoksa “*hızlı hızlı yürüyerek*” “*giden adama*” yetiştiğini mi anlatmak istediği anlaşılammamaktadır. Oysa *-ArAk* zarf-fiilinden sonra virgül kullanılmasıyla yazar anlatmak istediğini net bir şekilde anlatabilir ve anlam bulanıklığı giderebilirdi. Durum böyle iken YK'nin bu uyarısına göre bu durumlarda virgül kullanılması yanlış olmaktadır.

Bu problemin çözümü için Kılavuz'un *Virgül* bahsindeki;

10. *Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı ol-*

madığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır: Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil) Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi. (Reşat Nuri Güntekin) (YK)

örneği düşünülebilir. Ancak verilen örnekler incelendiğinde bu maddenin bahsedilen durum için uygun olmadığı ve yine iki maddenin birbiriyle çeliştiği görülecektir. Bu çelişki ya bu uyarının kaldırılmasıyla ya da uyarının;

- *Anlam karışıklığı olabilecek durumlarda zarf-fiil eklerinden sonra virgül kullanılabilir, gerekli olmadığı müddetçe metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz.*

şeklinde değiştirilmesiyle giderilebilir. Böylece okuyucu, böylesi durumlarda virgül kullanılabileceğini bildiği için yazarın vermek istediği anlam konusunda tereddüde düşmeyecektir.

3.6. Kılavuza virgülle ilgili;

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

Bu kurallar bugün de yarın da geçerli olacaktır. (YK)

kuralı konmuştur.

Bu kurala göre de günlük kullanımda karşılaşılan durumlar arasında çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Örneğin;

Kılavuz'un herhangi bir maddesinde görülen çelişki, ya bu çelişkiyi oluşturan maddenin kaldırılmasıyla ya da madde içinde çelişkiyi oluşturan ifadelerin değiştirilmesiyle ya da çelişkili iki maddenin tek maddede birleştirilmesiyle giderilebilir.

şeklindeki bir cümlede, öznenin sonra ve “ya” tekrarlı bağlacından önce virgül kullanılmıştır. Çünkü *Virgül* maddesinin “3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:” kuralına göre özne yüklemden uzak düşmüştür ve virgül kullanımı

gereklidir. Durumun böyle olmasına rağmen Kılavuz'daki bu “uyarı”ya göre “ya” bağlacından önce virgül kullanılması yanlıştır.

Sonuç olarak, bazı durumlarda virgülün kullanılmaması sebebiyle ortaya anlatım bozukluğu çıkmakta, ayrıca Kılavuz'daki belirtilen maddeler birbiriyle çelişmektedir. Bu çelişki; kuralın,

- *UYARI: Kullanılmadığı zaman cümlede anlam karışıklığı ortaya çıkmayacaksa veya virgülün diğer maddeleriyle çelişmedikçe tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz. şeklinde değiştirilmesiyle giderilebilir.*

3.7. Yukarıda, noktalama işaretlerinin tarihî gelişiminden bahsederken işaretlerin ilk kullanılma sebebinin “*okuyucunun nerede nefes alması gerektiğini göstermek*” amacını güttüğü söylenmişti. Noktalama işaretlerinin ilk ortaya çıkma sebebinin nefes durağı olmasına rağmen YK incelendiğinde, okuyucunun nefesinin yetmeyeceği kadar uzun cümlelerde okuyucunun nerede durması ve nefeslenmesi gerektiğini belirten bir kurala rastlanmamıştır.

Sözlü anlatımda, cümlenin bittiğini gösteren işaretler *tam nefes*, virgül ve noktalı virgül gibi cümle içi noktalama işaretleri *yarım nefes* yeri olarak belirtilir. Durum her ne kadar böyle olsa da bazı uzun cümlelerde virgül kullanmayı gerektirecek bir durum olmadığı için okuyucu, nefesi yetmediğinde yanlış bir yerde duraklamak zorunda kalmaktadır ve bu da konuşmanın etkisini azaltan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Durum böyle olsa da sadece nefes alınması gerektiğini gösteren özel bir virgül kullanımı da doğru olmayacaktır. Mevcut durum ve Türkçenin cümle yapısı incelendiğinde, nefes durağı sağlayabilmek için cümle içinde virgülün kullanılabilmesi en uygun yerin zarf-fiil ve bazı durumlarda -sA ekinden sonrası olduğu görülecektir. Ancak virgülün böyle bir şekilde kullanımı kılavuzda yasaklanmıştır.

Noktalama işaretlerinin; sadece yazılı anlatımı ilgilendirmediği ve sözlü anlatımda anlatılmak istenen durumların, anlamın bozulmadan yazıya geçirilmesinde en önemli araç olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu eksikliğin giderilmesi için Kılavuz'a şöyle yeni bir uyarı konulmasının uygun olacağı kanaatindeyiz:

- *Tek nefeste okunamayacak kadar uzun ve öğeleri arasında virgül kullanılmamış cümlelerde, nefeslenmeyi sağlamak*

amacıyla cümledeki uygun bir zarf-fil veya -sA ekinden sonra virgül kullanılabilir.

4. Noktalı Virgül (;)

4.1. Kılavuz'daki;

2. *Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum. At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü) (YK)*

kuralı incelendiğinde, ikinci örnekte 4 cümle bulunduğu, ikinci cümleden sonra noktalı virgül kullanıldığı ancak noktalı virgülün niçin diğer cümleler arasında değil de o iki cümlenin arasında kullanıldığı ile ilgili bir açıklama yapılmadığı görülmektedir.

Anlamın daha net olması ve noktalı virgülün nerede kullanılacağına tam anlaşılabilmesi açısından açıklamanın;

- *Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum. At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.*

a) *Herhangi birinin ögeleri arasında virgül bulunan iki cümleyi ayırmak için kullanılır.*

b) *En az 3 veya daha fazla cümlesi bulunan sıralı cümlelerde noktalı virgül, birbirinden anlam olarak daha ayrı olan iki cümle arasında kullanılır.*

c) *Cümlelerin arasında bu kurala uygun olarak birden fazla noktalı virgül de kullanılabilir.*

şeklinde değiştirilmesi uygun olacaktır.

4.2. Ayrıca Noktalı Virgül için;

- *UYARI: Noktalı virgül kullanmayı gerektirecek bir zorunluluk bulunmadıkça içinde virgül bulunmayan bir cümlede noktalı virgül kullanılmaz.*

kuralı konmalıdır. Çünkü *noktalı virgül*, virgülün cümlenin anlamını doğru bir şekilde aktarmada yetersiz kaldığı durumlarda kullanılabilir.

len bir çeşit *üst* noktalama işaretidir. Böylece virgül kullanılması gereken yerde gereksiz bir şekilde noktalı virgül kullanılmasının önüne geçilmiş olur.

5. İki Nokta (:)

5.1. *Virgül* maddesinde de bahsedildiği üzere virgül için verilen “5. *Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:*” (YK) kuralının yeri *İki Nokta* maddesi olmalıdır. Eğer iki kullanım arasında fark olduğu iddia ediliyorsa o zaman “*Konuşma çizgisi kullanılmadan yazıldığında cümlede hangi noktalama işareti kullanılması gerekiyorsa konuşma çizgisinden önce o işaret kullanılmalıdır.*” şeklinde bir açıklama yapılmalıdır.

5.2. Yine, *Nokta* maddesinde de bahsedildiği üzere saatlerin yazılışında, sayıların arasında *iki nokta* kullanılması, uluslararası kullanımda ortaya çıkan hataların giderilmesi için uygun olacaktır.

6. Üç Nokta (...)

6.1. Üç noktayla ilgili aşağıda verilen kuralda,

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

Arabacı B... 'a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (Ahmet Hamdi Tanpınar)” (YK).

“...kelime ve bölümlerin yerine konur.” denmesine rağmen verilen örneklerle kural örtüşmemektedir. Verilen ilk örnekte kelimenin baş harfinden sonra yazılmayan iki harf yerine üç nokta kullanılmış, ikinci örnekte kelimenin baş harfi verilmiş geri kalan harflerin yerine üç nokta konmuştur.

Yaşayan Türkçedeki kullanımların çoğunda ise, *Nokta* bahsinde de belirtildiği üzere, kelimedeki tek bir harf yazılmamakta ve yerine *nokta* kullanılmaktadır. Kuraldaki anlama göre kelimenin hiçbir harfi yazılmayıp üç nokta kullanılınca da kelimenin ne olduğu herkes tarafından bilinemeyecek veya farklı kelimeler düşünülebilecektir. Bu açıdan bakıldığında kuralın anlatımı açık ve net değildir. Kuralın daha açık, anlaşılır ve net olması için şu şekilde değiştirilmesi uygun olacaktır:

- *Kaba sayıldığı için veya herhangi bir sebeple açık yazılması istenmeyen kelimelerde, en az iki veya daha fazla harfin yazılmadığı durumda bu harflerin yerine üç nokta konur.*

6.2. 3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

... *derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)*” (YK).

Kılavuz’un bu kuralı da üç noktanın, metnin neresine konacağı konusunda açık ve net değildir. Örnek olarak verilen cümlelerin sonundaki üç noktanın; *Üç Nokta*’nın 1. maddesinde açıklanan, anlatım olarak tamamlanmamış cümleyi mi yoksa alınmayan kısımların olduğunu mu gösterdiği de anlaşılamamaktadır.

Üç nokta ile ilgili izaha muhtaç olan diğer durumlar şunlardır: Üç nokta; kelimeye veya cümleye bitişik mi, ayrı mı, aynı satıra mı veya yeni bir satıra paragraf başıyla mı yazılacaktır? Bu soruların cevabının verilmesi çok önemlidir. Çünkü üç noktanın yazılış yeri değiştiğinde okuyucuya aktardığı anlamlar da farklılaşmaktadır. Şöyle ki:

a) Üç nokta, araya bir boşluk bırakılarak yazılır ve sonrasında kelime büyük harfle başlarsa okuyucuya, “*Bu cümle, bir paragrafın ortasından alınmıştır, öncesinde cümle veya cümleler vardır.*” anlamı verir.

b) Üç nokta, araya bir boşluk bırakılarak yazılır ve sonrasında kelime küçük harfle başlarsa okuyucuya; “*Bu, bir cümlenin ortasından alınmıştır, öncesinde kelime veya kelimeler vardır.*” anlamını verir.

c) Üç noktadan sonra alıntı yeni bir paragraf başıyla başlarsa üç nokta okuyucuya; “*Bu, bir metnin ortasından veya sonundan alınmıştır, alıntıda önce bir paragraf veya paragraflar vardır.*” anlamı verir.

ç) Üç nokta, paragraftaki iki cümle arasında kullanıldığında okuyucuya, “*Burada bir veya birkaç cümle alınmamıştır.*” anlamını verir.

d) Üç nokta, bir cümlenin sonunda bitişik kullanıldığında okuyucuya “*Üç Nokta: 1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:*” anlamını verir.

e) Üç nokta, bir cümlede sonunda, cümlede noktalama işareti sonra ayrı olarak kullanıldığında okuyucuya; “*Bundan sonra devam eden cümle veya cümleler vardır fakat bundan sonraki cümle veya cümleler alınmamıştır.*” anlamını verir.

f) Üç nokta, alıntıda sonra yeni bir paragraf başında verilmişse okuyucuya; “*Metin devam ediyor, bu alıntıdan sonra paragraf veya paragraflar var.*” anlamını verir.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere üç nokta, yazılı anlatımda 7 farklı şekilde kullanılabilen ve kullanım yerine göre taşıdığı anlam değişmektedir. Yazım Kılavuzu’nda bu açıklamaların verilmesi ve şu şekilde bir uyarının konması uygun olacaktır:

• *UYARI: Üç nokta, kullanıldığı yere göre; kendisinden önce, arada veya kendisinden sonra kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin, paragrafların veya bölümlerin alınmadığı anlamlarını verebilir. Bu sebeple üç noktanın metnin neresinde kullanılacağına dikkat edilmeli ve uygun yerde kullanılmalıdır.*

7. Soru İşareti (?)

7.1. Kılavuz’daki,

3. *Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb., 1496 (?) yılında doğan Fuzuli... Ankara’dan Antalya’ya arabayla üç saatte (?) gitmiş. (YK)*

maddesi incelendiğinde açıklamanın yeterince açık ve anlaşılır olmadığı görülecektir. Soru işaretinin, cümle içinde yer olarak nerede kullanılacağı ancak örneklerden yola çıkılarak yorumlanabilmektedir. Ayrıca soru işareti, şüpheyle karşılanan bir cümle veya paragraf için de kullanılabilirken, maddede açıklama yapılmadığı gibi verilen örneklerde şüpheyle karşılanan bir cümle veya paragraf örneği de mevcut değildir.

Bu sebeple maddenin, daha açık ve anlaşılır olması bakımından maddenin;

• *Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için; şüpheli konuyu ifade eden kelime, tarih, sayı, cümle veya paragraf vb.den hemen sonra araya bir boşluk konarak kullanılır.*

şeklinde değiştirilmesi uygun olacaktır.

8. Ünlem İşareti (!)

8.1. Bu başlığın 1. maddesi şu şekildedir:

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur: Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah! Ne mutlu Türk'üm diyene! (Atatürk) (YK).

Bu maddenin içeriği;

- *Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma vb. insanî duygu durumlarını anlatan cümle veya ibarelerde nokta yerine ünlem konur.*

şeklinde değiştirilerek kuralın daha açık ve belirgin olması sağlanabilir. Çünkü yazılı anlatımlardaki bu duruma uygun cümlelerde ünlem yerine, hatalı olarak nokta kullanılmaktadır.

8.2. *Virgöl* bahsinde de değinildiği üzere bu işaretin “2. *Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:*” maddesinin;

- *Mektup, nutuk vb. gibi kendisinden sonra paragraf başı yapmayı gerektiren hitap sözlerinin dışında kalan seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur.*

şeklinde değiştirilmesi uygun olacaktır. Hâlihazırda bu madde ile *Virgöl*'ün “2. *Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:*” maddesi birbiriyle çelişmektedir.

9. Kısa Çizgi (-)

9.1. “4. *Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır- vb.*” (YK). Madde, bu hâliyle yazılı anlatımda bazen kullanılan *durmak, gitmek...* gibi *-mAk*'lı kullanımları dikkate almamaktadır. Bu maddenin başına “dil bilgisinde” kelimeleri ilave edilmeli ve madde şu şekilde olmalıdır:

- *Dil bilgisinde, fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır.*

9.2. Ayrıca, madde açıklamasında parantez içinde (*dil bilgisinde isim kök ve gövdelerini göstermek için “+” için kullanılır.*) şeklinde ilave bilgi verilmesi, *noktalama ve diğer işaretler* içinde verilen ancak ilgili bölümde açıklama verilmeyen *artı işareti*nin farklı bir fonksiyonunun belirtilmesi açısından uygun olabilir. Dil

ile uğraşan akademisyenlerin bir kısmı da dâhil olmak üzere, dil bilgisi tahlillerinde isimler için “+” işaretini kullanmadıkları görülmektedir. Bu da kelime tahlilinde, aldığı ekle isim veya fiil durumuna geçen kelimeleri anlamayı zorlaştırmaktadır.

10. Uzun Çizgi (—)

10.1. Kılavuz, “*UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.*” (YK) diyerek, madde başı olarak vermemesine rağmen, konuşma çizgisi yerine bir başka işaretin de kullanıldığını kabul etmiş olmaktadır. Bu durumda, yayımlanmış güncel romanlarda ve hikâyelerde bolca görüldüğü üzere, tırnak işareti veya konuşma çizgisi şeklinde ikili bir kullanım ortaya çıkmış olmaktadır. Hatta bazı kitaplarda bu iki işaretin yanlış olarak arka arkaya kullanıldığı bile görülmektedir.

Kılavuz’da, bu durumun düzeltilmesi için şu yollar kullanılabilir:

- *Metinlerde karşılıklı konuşmayı göstermek için yalnızca konuşma çizgisi kullanılır.*

denerek ve tırnak işaretinin bu amaçla kullanılmasını reddedilebilir.

- *Konuşma çizgisi yerine “Tırnak işareti de kullanılabilir. İkisinin arasında bir fark yoktur. Ancak konuşmayı göstermek için ikisi aynı anda kullanılmaz.*

gibi bir kuralla hâlihazırdaki ikili durum kabul edilebilir.

Ya da;

- *Metinlerde karşılıklı konuşmayı göstermek için konuşma çizgisi değil tırnak işareti kullanılır.*

şeklinde kural değiştirilebilir. Bu durumda konuşma çizgisiyle verilen alıntı iç cümleden sonra, “İç cümlenin noktalama işareti mi kullanılmalı virgül mü kullanılmalı mı?”, “Konuşma çizgisinden önce iki nokta mı kullanılmalı virgül mü kullanılmalı?” gibi problemler de ortadan kalkmış olur.

Mevcut durum incelendiğinde, alıntı içinde alıntı şeklinde cümlelerin olduğu bazı metinlerde, tırnak ve kesme işaretinin üst üste gelmesi sonucu *benzer işaret yığılması* meydana gelmektedir. Biz, aynı veya benzer noktalama işaretlerinin üst üste yığılmasını önleme açısından metinlerde, iç cümlenin noktalama işareti virgülle değiştirilmeden, tırnak işareti yerine konuşma çizgisi kullanılmasının daha uygun olacağı görüşündeyiz.

11. Eğik Çizgi (/)

11.1. Eğik çizgi ile ilgili Kılavuz'daki;

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur: Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak. (Mehmet Akif Ersoy) (YK)

maddesinde eğik çizgiler ile metin arasında birer boşluk bırakıldığı görülmektedir. Anlamın netleşmesi açısından maddenin;

- *Dizeler yan yana yazıldığında eğik çizgi, mısralar ile arasına birer harflik boşluk bırakılarak konur.*

şeklinde daha açık bir ifade ile değiştirilmesinin daha uygun olacağı görüşündeyiz.

11.2. Eğik Çizgi ile ilgili bir diğer madde şudur:

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

Ülke adı yazılacağına ise:

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere / Ankara

TÜRKİYE" (YK).

Aynı anlam kapalılığının, bir önceki madde de olduğu gibi bu maddede de devam ettiği görülmektedir. Verilen örnekte eğik çizgi iki farklı şekilde kullanılmış, ancak bu konuda bir açıklama yapılmamış, okuyucunun verilen örnekten çıkarım yapması beklenmiştir.

Bu sebeple maddenin, yoruma açık hâlde bırakılmaktansa şu şekilde açık ve anlaşılır hâle getirilmesi daha uygun olacaktır:

- *Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: Bu durumlarda eğik çizgi; apartman numarası ile daire numarası arasında boşluk kullanılmadan, semt ile şehir arasında ise birer boşluk bırakılarak kullanılır.*

11.3. Kılavuz'un “3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: 18/11/1969, 15/IX/1994 vb.” (YK) maddesinde belirtilen kural, nokta bahsinde de geçtiği üzere, sadece resmî yazışmalarda kullanılmaktadır. Nokta bahsinde de belirtildiği üzere sadece noktanın kullanılması uygun olacaktır. Ancak resmî yazışma kurallarına müdahale edilemiyorsa maddenin şu şekilde açıklığa kavuşturulması uygun olacaktır:

- *Resmî yazışmalardaki tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için noktanın yerine konabilir.*

11.4. “4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: -a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.” (YK). Madde incelendiğinde, eğik çizginin bir önceki ekten bir boşluk bırakılarak ayrıldığı, fakat bir sonraki eke bitişik yazıldığı görülmektedir. İşaretin niçin böyle yazıldığı da açıklanmamıştır. Eğik çizginin burada farklı bir fonksiyonu ve anlamı ortaya çıkmaktadır. Eğik çizgi “veya, ya da” anlamında kullanılmıştır. Maddenin;

- *“Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için ‘veya’ anlamında kullanıldığında aralarında boşluk bırakılmadan kullanılır.”*

şeklinde değiştirilmesi ve böylece daha açık hâle getirilmesi uygun olacaktır.

11.5. Eğik çizgi, yaşayan Türkçede “veya, ya da” anlamıyla bir kelimenin -genellikle teklik ve çokluk- iki farklı şeklini göstermek için de kullanılmaktadır. Buradaki amaç; dilde en az çaba kanununa uygun olarak anlamı, kelime tekrarına düşmeden *veya, ya da* anlamını da katarak en kısa şekilde ifade edebilmektir:

*“Bu cümle, bir paragrafın ortasından alınmıştır; **öncesinde cümle veya cümleler vardır.**”* şeklindeki cümle “... **öncesinde cümle/cümleler vardır.**” veya “... **öncesinde cümle/ler vardır.**” şeklinde yazılabilmektedir.

Bu kullanımı gösterebilmek için şu şekilde bir maddenin ilave edilmesi, yaşayan Türkçenin Kılavuz'da yer alması bakımından önemli olacaktır:

- *Eğik çizgi, “veya” anlamında teklik ve çokluk ifadeli aynı iki kelimenin arasında ya da aynı görevle kelimenin teklik*

hâliyle çokluk eki arasında önce ve sonrasında boşluk bırakılmadan kullanılır.

12. Ters Eğik Çizgi (\)

12.1. “*Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır: C:\Belgelerim\Türk İşaret Dil\Kitapçık.indd*” (YK)

Bu madde de şu şekilde anlam netliğine kavuşturulabilir:

• *Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için, aralarında boşluk bırakmadan kullanılır.*

13. Tırnak İşareti (“ ”)

13.1. Kılavuz’da “*1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır...*” denmektedir. Bu maddede şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Eğer bir kişi kendi yazdığı bir kitaptan veya kendisinin daha önce söylediği bir sözden doğrudan alıntı yapmak isterse ne olacaktır? Bu problemin çözümü için maddenin şu şekilde değiştirilmesi tavsiye edilebilir:

• *Yazarın kendisinin daha önce söylediği bir sözden veya yazıdan yaptığı doğrudan alıntılar ya da başka bir kimseden veya herhangi bir yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.*

13.2. Kılavuz’un virgül maddesinde verdiği “*6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:*” kuralı sebebiyle metinlerde doğrudan alıntılar bazen tırnak içinde verilmekte, bazen de sonunda virgül ile kullanılmaktadır. Doğrudan ve dolaylı alıntı ayrımını belirgin hâle getirebilmek ve ikili kullanımı ortadan kaldırmak için:

• *Orijinal hâli korunarak yapılan ‘doğrudan alıntı’larda alıntı, mutlaka tırnak içinde verilir.*

kuralının konulması daha uygun olacaktır.

Tırnak işareti ile ilgili problemlerin çoğu, önceki maddelerde tartışıldığı için burada tekrar üzerinde durulmamıştır.

14. Yay Ayraç ( )

14.1. *5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.* (YK).

Yay ayraç içine alınan üç nokta da üç noktanın bütün özelliklerini üzerinde taşıdığı için metin içinde kullanıldığı yere farklı anlamlar ifade eder. Örneğin paragraf içinde iki cümle arasında kullanılırsa cümlenin veya cümlelerin alınmadığını, metin içinde iki paragraf arasında kullanılırsa paragraf veya paragrafların, hatta bölümlerin alınmadığını ifade edebilir. Bu sebeple maddenin şu şekilde genişletilmesi ve örneklendirilmesi uygun olacaktır:

- *UYARI: Yay ayraç içindeki üç nokta da aynen üç noktada olduğu gibi kullanıldığı yere göre; kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin, paragrafların veya bölümlerin alınmadığı anlamlarını verebilir. Bu sebeple bu işaretin metnin neresinde kullanılacağına dikkat edilmelidir.*

14.2. YK'ye; ayraçla ilgili "6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor." şeklinde bir kural konmuş ancak ayraç içindeki ünlemin, cümledeki hangi kelimenin arkasından kullanılması gerektiği konusuna açıklık getirilmemiştir. Ayraç içindeki ünlemin yazıldığı yerin değişmesi cümlenin anlamını da değiştirecek, işaretin yanlış yerde kullanılması yanlış anlaşılmaya sebebiyet verebilecektir.

Bu sebeple bu madde de:

- *Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti, yay ayraç içine alınır ve alay, kinaye veya küçümseme anlamı hangi kelime ya da kelime grubunda ise onun hemen arkasında kullanılır. şeklinde genişletilmeli ve anlam daha açık hâle getirilmelidir.*

15. Kesme İşareti (')

15.1. "UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovamızın bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman vb." (YK).

Bu uyarı, yazma işiyle uğraşanlar arasında en çok tartışılan kuralların başında gelir. TDK'nin açıklaması da yeterince açık ve anlaşılır değildir. Ayrıca verilen örnekler incelendiğinde, büyük harflerle yazılmaları sebebiyle kelimelerin "özel isim" özelliğinin devam ettirildiği de görülecektir. Örneklerin özel isim olmaya de-

vam ettirilmesi ve aldıkları eklerin de yapım eki değil çekim eki olması sebebiyle bu kullanım yanlıştır. Çünkü YK, bu kural sebebiyle “*Kesme İşareti*” başlığı altında ifade edilen;

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

ve

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

şeklindeki kendi kurallarıyla çelişmektedir.

Çelişkinin giderilebilmesi, maddenin aşağıdaki ifadelerden biri ile değiştirilmesiyle mümkündür:

• *Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki bulunup, eki herhangi bir sebeple başka bir teklik veya çokluk kişi iyelik ekiyle değişen özel isimlere kesme işareti getirilmek durumunda kalındığında, kesme işareti, değişen iyelik ekinden sonra konur.”*

• *“Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki bulunup, eki herhangi bir sebeple başka bir teklik veya çokluk kişi iyelik ekiyle değişen özel isimler, ekin değişmesi sebebiyle özel isim olma özelliklerini kaybederler ve küçük harfle yazılırlar.*

Şahsi görüşümüz, bahse konu olan kelimelerin, ekleri değişse bile özel isim olmaya devam etmeleri sebebiyle birincisinin daha uygun olacağı yönündedir.

15.2. Çok tartışılan bir başka uyarı da şudur:

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisininin 112’nci Birleşiminin 2’nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.(YK).

Burada söz edilen bütün *kurum, kuruluşlar, kurullar ve iş yeri adlarının* her biri; kurumu diğerlerinden ayıran özel bir isme veya özel bir vergi numarasına sahip birer tüzel kişiliktir. İsimlerinin, örneğin, *NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD*

yerine kısaltılarak *Türkçe Eğitimi ABD* şeklinde yazılması, o kurumun özel ismi olma özelliğini ortadan kaldırmaz; sadece kolaylık açısından bağlı olduğu diğer birimlerin gösterilmeyerek kısaltıldığını gösterir.

Birleşim ve oturumlar da tarih açısından, numara açısından, bazen de yer açısından kendine özeldir ve diğerlerinden bu özellikleriyle ayrılırlar.

Açıklamalar ışığında, Kılavuz'un bu maddesinde ifadesini bulan *kurum, kuruluş, kurul*, vb. tüzel kişiliklerin ve *birleşim, oturum ve iş yeri* isimlerinin tamamının, özel isim olduğunun kabulü ile "Avrupa Birliği'ne" örneğinde olduğu gibi kesme işaretiyle ayrılması uygun olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Bulgulara dayalı önerilerden yukarıda bahsedildiği için burada ayrıca tek tek ele alınmayacaktır.

Bu çalışma sonucunda ulaştığımız en genel sonuçlardan biri, noktalama işaretleri üzerine yeterince çalışma yapılmadığı; yapılan çalışmalar ve TDK'den farklı üretilen kılavuzlarda da maddelerle ilgili hangi kuralın niçin öyle yazıldığına dair bir bilgi verilmediği olmuştur. Bu sebepten dolayı hem TDK'nin hem de diğer yayınevlerinin kılavuzlarında bize yardımcı olabilecek çok fazla bir bilgi bulunamamıştır. Zülfikar da sadece virgül konusunu işlediği bir yazısında:

Kılavuzlar, virgülin kullanımıyla ilgili sorunlu konulara girmezler, dil bilgisi kitapları da bunları tartışma konusu yapmaz. Pek çok eğitici, öğretici kılavuzlar, kitaplar konuyu temel çizgileriyle birkaç madde içinde toplar. Nijat Özön tarafından hazırlanan ve Yapı Kredi yayınları içinde çıkan Büyük Dil Kılavuzu adlı çalışmayı buna örnek olarak verebiliriz. Virgülin kullanıldığı yerler altı madde içinde toplanmıştır. Maddelerden birinde "Tümcede vurgulanarak belirtilmesi gereken öğelerden sonra konur" denmektedir. Bu da, nesnel tanımlardan biridir. Verilen örnek ise "Bütün istediği sıcak, bir çorba, sıcak bir yatak, deliksiz bir uykuydu." Burada virgülin kullanıldığı yerlerle ilgili açıklamalar öğrenmeye yardımcı olmuyor. Üstelik verilen örnek de maddeyi aydınlatıcı nitelikte değildir. (Zülfikâr 2008: 223)

demekte ve söylenenler, bizim ulaştığımız sonuçla örtüşmektedir.

Yazım Kılavuzu'nun incelenmesi sonucunda 36 problemlilik madde veya uyarı tespit edilmiş ve bunların nasıl düzeltilebileceği konusunda kendi görüşlerimiz ifade edilmiş, bazı problemlilerin çözümü Kılavuz'a eklenmek üzere 6 teklif sunulmuştur. İncelememizin sonucunda elde ettiğimiz sonuçların tablolaştırılmış hâli şu şekildedir:

TDK Yazım Kılavuzu	Tespit Edilen Problem Sayısı	Yeni Teklif Sayısı
Giriş Paragrafı	1	—
Nokta (.)	3	1
Virgül (,)	7	1
Noktalı Virgül (;)	2	1
İki Nokta (:)	2	—
Üç Nokta (...)	2	—
Soru İşareti (?)	1	—
Ünlem İşareti (!)	2	—
Kısa Çizgi (-)	2	1
Uzun Çizgi (—)	1	—
Eğik Çizgi (/)	5	1
Ters Eğik Çizgi (\)	1	—
Tırnak İşareti (“ ”)	2	1
Denden İşareti (")	—	—
Yay Ayrac ( )	2	—
Köşeli Ayrac ([ ])	—	—
Kesme İşareti (’)	2	—
Toplam	35	6

Tablo 1: TDK Yazım Kılavuzu Tespit ve Öneriler Tablosu

Tablodan da anlaşılacağı üzere en sorunlu başlık, 7 problem ile *virgül* konusundakidir. Çünkü en çok kullanılan noktalama işaretidir ve madde sayısı da oldukça fazladır. Ancak eğik çizgi ile ilgili 5 problemin tespit edilmesi ilginç bulunmuştur. Bu maddedeki hataların sebebi aralarda boşluk kullanılıp kullanılmaması konusunda maddelerin yeterince açık ve anlaşılır yazılmamasıdır.

Aslında tespit edilen problemlerin önemli bir kısmını, maddelerin ve uyarıların yeterince açık ve anlaşılır şekilde yazılmaması oluşturmaktadır.

Diğer problemlerin çoğunu ise maddelerin ve uyarıların birleriyle çelişmesi meydana getirmiştir.

Kılavuzda tespit edilen bir diğer problem, maddelerin genellikle sadece bilgilendirici yazı türünü esas alarak meydana getirilmiş olduğu hissini vermesidir. Maddeler ve uyarılar çok kuralcı ve kesin

hüküm verici tarzda yazılmıştır. Bu tür bir yaklaşım, resmî yazışmalar ve bilgilendirici metinler için doğru olabilir. Ancak edebî eserlerde yazar; noktalama işaretlerini, bağlamın gerektirdiği ve anlatmak istediği özel durumları okuyucuya en iyi ve anlaşılır şekilde aksettirebilmek için kılavuzlardaki kurallardan farklı hatta tamamen aykırı şekillerde de kullanabilir: Kelimeler arasında hiç boşluk bırakmadan ve hiç noktalama işareti kullanılmadan yazılan cümleler gibi. Özellikle post modern edebiyatın temel kuralının, “kuralsızlık” olduğu göz önüne alındığında edebî eserler için bu normaldir. Kılavuzun da güncel kullanımlardaki bu inceliğe uygun şekilde esnek ifadeler kullanması uygun olacaktır.

Esnekliği sağlamak için, Kılavuz'un noktalama işaretleri bölümünün başına, genel bir uyarı şeklinde;

Aşağıda verilen kurallar ve uyarılar, özellikle bilgilendirici metinler için ve genel kullanımlar içindir. Edebî eserlerde yazar, noktalama işaretlerini, anlatmak istediğini en iyi anlatabilmek için ve amacına hizmet etmesi kaydıyla buradaki kurallardan farklı şekilde kullanabilir veya anlatımın öyle gerektirmesi kaydıyla bu kuralları tamamen çığneyebilir.

gibi bir uyarı konulmalıdır.

Yine, diğer madde ve uyarılarda da buyurgan bir üslup yerine daha yumuşak bir üslup kullanılması uygun olacaktır.

Bu çalışmada, TDK Yazım Kılavuzu'ndaki noktalama işaretleri maddelerinden yola çıkılarak ve bize göre hatalı görülenlerle ilgili şahsi görüşlerimiz ortaya konmuş ve konunun tartışmaya açılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada ortaya koyduğumuz görüşler de hatalı olması muhtemel ve bu yüzden de tartışmaya açık görüşlerdir. Konu hakkında diğer araştırmacıların da fikir yürütüp görüşlerini ortaya koymasını önerilecektir. Çeşitli fikirlerin ortaya konması “doğru”nun ortaya çıkması açısından büyük önem taşımaktadır. Beyan edilen görüşlerin de kendi içinde tartışılmasıyla noktalama işaretleriyle ilgili açık, anlaşılır, anlatım açısından doğru ve herkes tarafından kabul edilebilir kurallar ortaya konulabilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ana Yazım Kılavuzu (2006), Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

ATASOY, O. Faysal (2010). “Noktalama İşaretlerinin Tarihi”. *Turkish Studies*, C. 5, S. 2, s. 823-861.

- ÇETİN, Abdurrahman (2013), *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*. Dergâh Yay., İstanbul.
- GABAIN, A. von. (1988), *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay.. Ankara.
- GLENN, A. BOWEN, (2009), "Document Analysis as a Qualitative Research Method", *Qualitative Research Journal*, Vol. 9 Issue: 2, pp. 27-40, <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- İmlâ Kılavuzu* (1941), 2. Baskı, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul.
- İmlâ Kılavuzu* (2000), TDK Yay., Ankara.
- İmlâ (Yazım) Kuralları* (1999), (Derleyen: Faruk Kırkan), İnkilâp Yayınevi. İstanbul.
- İmlâ Lûgati* (1928), (Haz. Dil Encümeni), Devlet Matbaası, İstanbul.
- MEB (2017), *Edebiyatımızda İlkler*. s. 49.
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/35/26/291037/dosyalar/2014_01/14053149_sf4951edebiyatmzdalkler.pdf (Erişim tarihi: 01.08.2017)
- PARKES, M. B. (1992), *Pause and Effect: An Introduction to the History of Punctuation in the West*. Ashgate, Burlington.
- Resmî Yazışma Kuralları* (2015), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150202-1-1.pdf> (Erişim tarihi: 27.08.2017)
- SÖZER, Vural (2001), *Güncel Yazım Kılavuzu*, 4. Baskı, Epsilon Yay., İstanbul.
- Şekil 1 <http://www.neogaf.com/forum/showthread.php?t=1213339> (Erişim tarihi: 18.09.2017)
- TEKİN, Talat (1997), *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Simurg Yay., Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2005), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- VATKINS, Thayer (2017), "History of the Punctuation of English Writing", <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/punctuation.htm> (Erişim tarihi: 17.07.2017)
- YAKICI, Ali; YÜCEL, Mustafa, vd. (Tarihsiz), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Yargı Yay., Ankara.
- Yazım Kılavuzu* (2012), (Haz. Şükrü Halûk Akalın ve başk.) 27. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- Yazım Kılavuzu* (2012), 9. Baskı, Cumhuriyet Kitapları, Ankara.
- Yazım Kılavuzu* (2017), TDK Yay., Ankara.

- Yazım Kılavuzu* http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=187:Noktalama-Isaretleri-Aciklamalar&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132 (Erişim tarihi: 19.07.2017.)
- YILDIZ, Nuray (2003), *Kalıntılar ve Edebi Kaynaklar Işığında Antikçağ Kütüphaneleri*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul.
- ZÜLFİKAR, Hamza (2008), "Dünden Bugüne Türkçe: Virgülün Kullanıldığı Yerlerde Birlik Sağlamak Üzerine." *TDK Türk Dili Dergisi*, S. 675, s. 223-232.